

**Fiala, Petr; Pitrová, Markéta (eds.): Evropská referenda.
Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005,
311 stran, ISBN 80-7325-051-9**

Erik Láštiv

Editovaný zborník *Evropská referenda* sa podujal zmapovať zakotvenie a použitie inštitútu referenda v krajinách EÚ. Hoci to z názvu nie je zjavné, kniha sa venuje iba referendum uskutočneným v členských krajinách EÚ, či už v čase, keď referendum rozhodovali o prístupí k ES, resp. EÚ, alebo neskôr, keď tieto krajiny využili jeden z inštitútov priamej demokracie na posúdenie návrhu niektorej z primárnych zmlúv.

Takýto záber publikácie je opodstatnený, napriek tomu vyvoláva otázku, či nebolo možné spracovať referendá, ktoré s ES/EÚ priamo, či nepriamo súviseli, ale krajiny v ktorých sa uskutočnili členmi EÚ nie sú. Ide o dva pokusy Nórska (1972, 1994) o vstup do ES a EÚ a ľudové hlasovania vo Švajčiarsku s predmetom ES/EÚ. Už v 1972 sa uskutočnilo úspešné fakultatívne referendum iniciované federálnou vládou o zmluve medzi Švajčiarskom a EHS a ESUO. V 1992 Švajčiari odmietli vládou predloženú zmluvu o pripojení Švajčiarska k EEP. V roku 2000 naopak schválili vládny dekrét, ktorým sa uzatvárali sektorové zmluvy medzi Švajčiarskom a ES, Euroatom a jednotlivými členskými krajinami. Hoci by zahrnutie obidvoch krajín bolo zaujímavé, ich absencia nie je výhradou voči editorskému zámeru.

Rozhodne ale nemožno súhlasiť s názorom editorov podľa ktorých „je *zkoumání evropských referend obtížné a v politologii zatím trochu opomíjené*“. Keď opomenieme desiatky štúdií venovaných európskym referendum v európskych odborných časopisoch, stále tu zostávajú rozsiahlejšie pokusy, ktoré pri najlepšej vôli nie je možné opomenúť. Za všetky spomeňme monografiu *Direkte Demokratie und Europäische Integration* S. Körkemeyera z 1995 ; špeciálne číslo *European Journal of Political Research on Interests, Information and Voting in Referendums*, editorov LeDuc a Svensson (2002); špeciálne číslo *West European Politics – Choosing Union: The 2003 EU Accession Referendums*; editori Szczerbiak a Taggart alebo knihu *Direct Democracy in Europe* editorov Kaufmanna a Watersa, obe z 2004.

Jednotlivé prípadové štúdie ponúkajú nielen základný prehľad o ústavnej úprave referenda vo vybraných krajinách, ale analyzujú aj postavenie referenda v politickom systéme s dôrazom na analýzu použitia referenda v súvislosti s európskou integráciou. Zadefinovaný výskumný rozsah (integračné referendá) spôsobuje u niektorých skúmaných krajín problém s unikátnosťou skúmaného fenoménu. V krajinách ako Veľká Británia, Fínsko či Rakúsko, a tiež u všetkých nových členov EÚ sa totiž uskutočnilo iba jedno referendum s integračnou problematikou. Nie je preto možné na základe jedného hlasovania vyvodzovať rozsiahlejšie závery o povahe integračných referend v konkrétnej krajine. S tým je spojený aj najväčší nedostatok knihy *Evropská referenda*.

Jej editori totiž rezignovali na logické uzavretie knihy prostredníctvom záverečnej kapitoly, ktorá by prezentované prípadové štúdie zaradila do širších súvislostí. To by tiež umožnilo elegantne vyriešiť problém publikácie, na ktorý upozorňujú samotní editori, teda *nedodržanie jednotnej koncepcie a štruktúry jednotlivých prípadových štúdií*. Nedozieme sa tak, či môžeme referendá s predmetom integrácie považovať za osobitné typy hlasovaní riadené osobitnou logikou, ktorú je potrebné skúmať. Nevieme, či sú predmetné hlasovania ústavne vynútené alebo majú naopak povahu politických rozhodnutí konkrétnych aktérov v tej ktorej krajine. Nič sa tiež nedozieme o povahe výsledkov takýchto hlasovaní, sú pre politické reprezentácie záväzné aj právne, či iba politicky?

Kniha *Evropská referenda* ponúka základný prehľad referend ktorých predmet sa dotýkal integrácie v rámci ES/EÚ. Môže byť cenným zdrojom informácií pre každého, kto chce o téme priamej demokracie vedieť viac. Na základe posledných udalostí súvisiacich s referendami vo Francúzsku a Holandsku a výraznom vplyve, ktoré tieto referendá zohrali sú tieto informácie o to cennejšie. Aj preto je škoda, že sa knihu jej editori nepokúsili posunúť ďalej.